

ВИСНОВОК
про наукову новизну,
теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Столярик Ольги Юріївни
на тему: «Підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів, у соціальній
роботі із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом»
поданої до захисту
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 23 «Соціальна робота»
за спеціальністю 231 «Соціальна робота»

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дослідження Столярик Ольги Юріївни зумовлена проблемою соціальної роботи із сім'ями, що виховують дітей з порушенням розвитку, в тому числі з аутизмом. Внаслідок зростання статистики народжуваності дітей з аутизмом в Україні, зростає кількість сімей, яка потребує уваги соціальної роботи. Народження дитини з порушеннями розвитку визначає сімейне благополуччя та добробут сім'ї, в якій вона виховується, її життєстійкість перед життєвими негараздами, опірність впливу негативних факторів середовища. Погляд на якість життя сім'ї крізь лінзи захворювання дитини дозволяє виокремити соціальні проблеми, з якими стикаються члени сім'ї в процесі своєї життєдіяльності: низька соціальна інтеграція, знижені показники соціальної мобільності, стигматизація, бажання сегрегації як окремої соціальної групи, стрес, негативне соціально-психологічне самопочуття, низька батьківська компетентність, порушення мікроклімату взаємостосунків у сімейних підсистемах, відсутність соціальної підтримки. Зазначені соціальні проблеми взаємопов'язані між собою причинно-наслідковим взаємозв'язком, що вимагає відходу від фокусування практики соціальної роботи над вирішенням конкретної проблеми. Аналіз наявних стратегій соціальної роботи у науковому предметному полі свідчить про неефективність патерналістичних, дефіцитарних та проблемно-орієнтованих підходів у роботі із сім'ями, що виховують дітей з порушеннями розвитку, оскільки зосереджуються не на унікальній особистості клієнта, а на життєвих негараздах, які слід вирішити.

Суб'єктивізація соціальної роботи висуває нові вимоги перед інститутами та організаціями, що здійснюють соціальні втручання, які передбачають забезпечення права клієнта на участь та самовизначення, зокрема в заохоченні сім'ї в процесі ухвалення рішень щодо покращення власної життєвої ситуації, які підвищуватимуть оцінку якості життя. Погляд на клієнта як повноправного суб'єкта професійної практики, який володіє необхідною кількістю ресурсів та здатний впливати на життєву ситуацію, співзвучний Глобальним принципам соціальної роботи та сприяє підвищенню стійкості клієнтів перед впливами зовнішнього середовища. Така наукова позиція співзвучна використанню у практиці соціальної роботи підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, який у свою чергу, виступає науковим підходом та процесом, який має власний понятійний апарат, принципи використання та, водночас, методом

(інструментом) наснаження ресурсного потенціалу сім'ї, її стійкості перед мінливістю середовища, що сприятиме підвищенню якості життя без пакету сторонньої підтримки. За таких умов дослідження Столярик О.Ю., присвячене дослідженню специфіки використання підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, у соціальній роботі із сім'ями, що виховують дітей з аутизмом.

Структурування, виклад матеріалу та оформлення роботи здійснено відповідно до вимог на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Анотація відповідає вимогам МОН України. У вступі коректно сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, визначено методи досягнення поставлених завдань, наукову новизну і практичну цінність роботи. Дисертація складається з трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів.

Відповідно до логіки дисертаційного дослідження розкриваються його основні положення. Науковий апарат дисертації збалансований. Об'єктом дослідження є соціальна робота із сім'ями, які виховують дітей із аутизмом, предметом – специфіка використання підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, у соціальній роботі із сім'ями, які виховують дітей із аутизмом. Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальному дослідженні специфіки використання підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, у соціальній роботі із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом. Мета дослідження визначила послідовність викладу матеріалу й основні завдання: схарактеризувати концепцію якості життя сім'ї та соціальні проблеми сімей, які виховують дитину з аутизмом, як клієнта соціальної роботи; здійснити аналіз теоретико-методологічних підходів та стратегій соціальної роботи із підвищення якості життя сімей, які виховують дітей із аутизмом; розробити та здійснити експериментальну апробацію інтервенції, на основі підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, з метою підвищення суб'єктивної оцінки якості життя сімей, які виховують дітей з аутизмом; надати рекомендації щодо застосування підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, у соціальній роботі із підвищення якості життя сімей, які виховують дітей аутизмом.

Завдання дослідження та його етапи дають повну картину про спрямованість наукового пошуку на конкретні проміжні результати і послідовність їх отримання, що свідчить про виважену логіку дослідження, яка відображена в структурі та результатах дисертаційного дослідження.

Найбільш суттєвими науковими результатами роботи є: характеристика концепції «якість життя сім'ї» крізь призму захворювання одного з її членів, її складові та рівні; виокремлення в структурі якості життя сім'ї поняття «сімейне самовідчуття добробуту»; систематизація соціальних проблем, з якими стикаються сім'ї, що виховують дітей з аутизмом; авторська модель методологічної основи програми втручання, що орієнтована на сильні сторони клієнтів, та її базові компоненти: цільовий, змістовий, технологічний, суб'єкт-суб'єктний, які взаємопов'язані між собою загальною метою – наснаження сімей, які виховують дітей з аутизмом, задля максимізації ресурсного потенціалу сім'ї з метою самостійного пошуку рішення життєвих ситуацій, без залучення сторонніх джерел підтримки.

Науковий інструментарій дослідження складається із вдало підібраних автором методів наукового пізнання. Для досягнення мети, виконання завдань

дослідження використано комплекс методів у межах позитивістської (емпірико-аналітичної, редукаціоністської) парадигми досліджень у соціальній роботі: *теоретичних* – аналіз, синтез і систематизація наукової літератури із проблеми дослідження – для визначення об'єкта, предмета, мети та джерельної бази дослідження, формулювання його завдань, уточнення сутності ключових конструктів та понять, зокрема «якість життя сім'ї», «підхід, орієнтований на сильні сторони клієнта»; порівняння, узагальнення й систематизація теоретичних результатів з метою обґрунтування специфіки використання підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, у соціальній роботі із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом; *емпіричних* – діагностичні (анкетування, напівструктуроване інтерв'ю, тестування); *формульовального впливу* – формульальний та констатувальний етапи експерименту з впровадження інтервенції, розробленої на основі підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, у роботі із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом, доведення доцільності його застосування у практичній соціальній роботі.

Для обробки кількісних даних використовувалися методи описової статистики (знаходження середніх величин, відсоткових співвідношень, стандартного відхилення) та порівняльний аналіз за парним t-критерієм Стюдента для залежної вибірки. Статистичні розрахунки виконані на персональному комп'ютері за допомогою пакету програм Microsoft Excel та пакету для обробки статистичних даних SPSS-22.

Вважаємо, що достовірність положень і висновків у дисертації забезпечує застосування відповідного інструментарію і репрезентативна джерельна база.

Наукова новизна проведеного дисертаційного дослідження є беззаперечною і полягає в тому, що: *вперше* розроблено методологічну основу й апробовано програму інтервенції, засновану на підході, орієнтованому на сильні сторони сім'ї; обґрунтовано дієвість застосування підходу у соціальній роботі із підвищення якості життя сімей, які виховують дітей з аутизмом; розкрито принципи підходу: безумовна віра в потенціал клієнта, фокусування уваги на силі та ресурсах; позитивна комунікативна взаємодія між соціальними працівниками та сім'єю; нарощування готовності до змін; врахування поглядів і досвіду сім'ї; диференціація послідовності змін від найменш до найбільш травматичних; нарощування ресурсів сім'ї як процес соціальної роботи; визначено особливості застосування підходу, орієнтованого на сильні сторони; *уточнено* концепцію «якість життя сім'ї», яка розглядається як багатовимірний конструкт, що включає матеріальне, соціально-психологічне, фізичне благополуччя, міжособистісні стосунки всередині її структури, соціальну мобільність, самопочуття окремого члена та сім'ї загалом, права та можливості сім'ї, що імплементуються крізь лінзи впливу інвалідності одного з членів сім'ї на інших та на сім'ю в цілому, елементи якої розташовані на різних рівнях – індивідуальному, сімейному, системному; *систематизовано* соціальні проблеми, з якими стикаються сім'ї, які виховують дитину з аутизмом, та їх вплив на життєстійкість та сімейну якість життя: обмежений доступ до наявних в громаді послуг, фінансове становище, брак часу, відсутність автономії, персоналізація вини, тягар опікуна, знижена батьківська самоефективність, професійна депривація, соціальна ізоляція, знижена мобільність та активність сім'ї у системі соціальних стосунків, знижені показники спроможності;

подальшого розвитку набули знання про наявні стратегії соціальної роботи із підвищення якості життя сімей, які виховують дітей з аутизмом, крізь призму сучасних теорій соціальної роботи.

Дисертаційна робота є самостійно виконаним дослідженням, у якому висвітлені власні ідеї і розробки дисертантки Столярик Ольги Юріївни, що дозволили вирішити поставлені завдання та сприяли вирішенню наукової проблеми. Здобувачка самостійно розробила дизайн дослідження, здійснила теоретичний аналіз наукових джерел відповідно до теми роботи, сформулила базу даних емпіричного етапу дослідження, здійснила статистичну обробку та аналіз отриманих результатів, підготувала матеріали до публікації та написала усі розділи дисертаційної роботи. Основні положення, що характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів, розроблені дисертанткою особисто. У спільних публікаціях, де співавтором є Т. Семігіна та О. Зубчик, автором обумовлено характеристику сімей, які виховують дітей з аутизмом як клієнта соціальної роботи та систематизовано її специфічні соціальні потреби, адаптовано та уточнено концепцію якості життя сім'ї згідно теорії Н. Зуни, систематизовано сучасні підходи до сімейноцентрованої соціальної роботи та аргументовано їхню синергію, здійснено концептуалізацію підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, у сімейній соціальній роботі. З наукових праць, які виконані у співавторстві, використовувалися лише ті концепції та положення, які є особистим доробком здобувачки. Ідеї інших авторів чи співавторів, які зазначаються у дослідженні, мають належні посилання та використовуються з метою підкріплення наукових положень здобувачки.

Теоретичне та практичне значення дослідження полягає в тому, що обґрунтовано теоретико-методологічну основу та особливості використання підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, у сімейній соціальній роботі, зокрема із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом, з врахуванням можливостей та обмежень (ризиків). Уточнено концепцію «якість життя сім'ї», яка розглядається як багатовимірний конструкт, що включає матеріальне, соціально-психологічне, фізичне благополуччя, міжособистісні стосунки всередині її структури, соціальну мобільність, самопочуття окремого члена та сім'ї загалом, права та можливості сім'ї, що імплементуються крізь лінзи впливу інвалідності одного з членів сім'ї на інших та на сім'ю в цілому, елементи якої розташовані на різних рівнях – індивідуальному, сімейному, системному. Розширено уявлення про сімей, які виховують дітей з аутизмом як клієнта соціальної роботи, який має власні специфічні потреби, які варто враховувати у організації та наданні соціальної підтримки. Розширено знання про наявні підходи та стратегії у сучасній соціальній роботі із підвищення якості життя сімей, які виховують дітей з аутизмом. Розроблена модель інтервенції, орієнтована на сильні сторони сімей, які виховують дітей з аутизмом, може використовуватися у соціальних закладах різного типу та спрямування при здійсненні соціальної роботи із даною категорією клієнтів. Розроблена авторська анкета може використовуватися як діагностичний інструмент для дослідження особливостей суб'єктивної оцінки якості життя сім'ї крізь лінзи впливу аутизму дитини. Рекомендації стосовно використання підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, повинні бути враховані соціальними працівниками, які планують послуговуватися моделлю

інтервенції задля уникнення можливих ризиків у практичній діяльності. Отримані результати можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності: для подальшого наукового розроблення проблеми соціальної роботи із підвищення якості життя сімей, які виховують дітей з аутизмом, як клієнта соціальної роботи; поглиблення знань про підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів, у сімейній соціальній роботі; здійснення відповідних досліджень щодо застосування інструментів оцінки якості життя сім'ї у соціальній роботі; в освітньому процесі: впровадження інтервенції, розробленої на основі підходу, орієнтованого на сильні сторони клієнтів, в практичну діяльність соціальних служб і профільних державних та громадських організацій; удосконалення освітніх програм спеціальності 231 «Соціальна робота»; підвищення кваліфікації фахівців соціальної роботи, які надають соціальні послуги сім'ям, що виховують дітей з порушенням розвитку; інтеграція окремих модулів до програм формування усвідомленого батьківства.

Повнота опублікування результатів дисертації. За матеріалами дисертації опубліковано 24 наукові публікації (з них: з них: 1 стаття у співавторстві у періодичному науковому виданні, що індексується наукометричною базою Web of Science; 3 одноосібні наукові статті та 2 статті, виконані у співавторстві у фахових наукових виданнях, затверджених МОН України; 1 стаття у періодичному науковому виданні, що входить до Організації Економічного Співробітництва та Розвитку та/або Європейського Союзу; 1 стаття у періодичному науковому виданні України; 1 розділ, виконаний у співавторстві, у вітчизняній монографії, 1 розділ, у співавторстві, у монографії інших держав) та 14 тез у збірниках матеріалів міжнародних та українських науково-практичних конференцій. Провідний внесок за обсягом у матеріалах публікацій належить здобувачці. Публікації належним чином висвітлюють основні положення поданої до захисту дисертації. Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорено і схвалено на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях: *міжнародні*: «Wielokierunkowosc Jako Gwarancja Postępu Naukowego» (Warszawa, 21 lutego 2020 r.); «Les tendances actuelles de la mondialisation de la science mondiale» (Monaco, 3 avril 2020); «Tendenze attuali della moderna ricerca scientifica» (Stuttgart, Deutschland, Juni, 2020); «Проблеми соціально-орієнтованого інноваційного розвитку белорусского общества и профсоюзы» (г. Гомель, Белорусь, 7 февраля 2020 г.); *вітчизняні*: «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (м. Умань, 11.10.2019), «Соціалізація і ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства» (м. Дніпро, 12-13.11.2020), «Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології» (м. Київ, 2020, 2021), «Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів» (м. Львів, 2021), «Академічні дослідження для практики соціальної роботи» (м. Київ, 2021), «Забезпечення сталого розвитку в умовах глобалізаційних процесів» (Київ, 2020,2021), III Всеукраїнський форум «Дитина

у тривожному середовищі: розвивальні і відновлювальні практики» (м. Київ, 31.05. – 01.06.2021 р.).

Впровадження результатів дисертаційної роботи. Результати дисертаційного дослідження знайшли своє практичне застосування, що підтверджують результати їх впровадження в діяльність соціальних закладів та установ Управління соціального захисту департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради (довідка №2603-291 від 22.04.2022 р.), Львівського обласного центру соціальних служб Львівської обласної державної адміністрації (довідка №174 від 22.04.2022 р.), Комунального закладу Львівської обласної ради Навчально-реабілітаційного центру для дітей з аутизмом «Довіра» (довідка №167-вих від 22.12.2021 р.).

За визначенням проблеми дослідження, обраними дисертанткою теоретичними основами аналізу, процедурами та методами емпіричної частини дослідження, сферою придатності практичного застосування результатів, дисертація відповідає вимогам спеціальності 231 - Соціальна робота.

На підставі вивчення тексту дисертації, наукових праць здобувачки та результатів автоматизованої перевірки на відсутність плагіату встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

ВИСНОВОК

Усі наукові результати, які викладені в дисертаційній роботі та виносяться на захист, отримані автором самостійно. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, наукові завдання вирішено. Анотація, структура й обсяг роботи відповідають вимогам. Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження «Підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів, у соціальній роботі із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом» є завершеною науковою працею, в якій отримано нові, науково обґрунтовані результати, що комплексно сприяють вирішенню наукового завдання.

Результати дисертаційної роботи О. Ю. Столярик обговорено і схвалено на засіданні кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

На основі викладеного вище слід констатувати, що за змістом і обсягом теоретичного та емпіричного компонентів дослідження, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням одержаних результатів, ступенем впровадження результатів у практику дисертація Столярик О.Ю. «Підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів, у соціальній роботі із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 23 «Соціальна робота» за спеціальністю 231 «Соціальна робота» відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства науки і освіти України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р.
№ 44 та рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Завідувач кафедри
соціальної роботи та
менеджменту
соціокультурної діяльності:
доктор педагогічних наук,
професор

 В. А. ПОЛІЩУК